

Irena Kolbas

Etnografski muzej Zagreb

ikolbas@etnografski-muzej.hr

Istra: različiti pogledi

Izložba u Etnografskom muzeju Zagreb,
9. travnja do 12. listopada 2003.

Od proljeća do jeseni 2003. u Etnografskom je muzeju u Zagrebu bila postavljena izložba *Istra: različiti pogledi*. Bila je to gostujuća izložba Etnografskog muzeja Istre, nastala u suradnji s Austrijskim etnografskim muzejom iz Beča i pripadajućim mu muzejem Schloss Kitsee.

Čime se bavila ova izložba?

Njezin prvi dio bavio se "uzrokom" zbog kojeg je Istra, kao rubni dio Austro-ugarske, uopće postala zanimljiva Beču, Monarhiji i pripadajućoj joj kulturi. Istra, kao austrijsko primorje, bila je zanimljiva ponajprije kao klimatsko lječilište i kao turistička destinacija tadašnjih austrijskih turista. Tijekom boravka u Istri, turisti i rekonvalescenti otkrili su i posebnosti njezine kuhinje. I odatle je krenuo prvi interes za "etnografiju" Istre. Bečki je etnografski muzej počeo sakupljati uporabne predmete istarske kuhinje, što je na izložbi prezentirano "istarskim ognjištem" koje je postalo sinonimom za cijelu Istru i ocakljenu keramiku koja zapravo nije bila izrađena na području Istre ali se tamo koristila. Vjerojatno je glazirana, šarena keramika bila odabrana iz estetskih razloga i zasigurno je sakupljačima bila atraktivnija od neglazirane i čadave, prave istarske keramike. Iz istog razloga nisu sakupljeni ni predmeti vezani uz gospodarstvo (vinogradarstvo, maslinarstvo, ribarstvo i drugo).

Atraktivnost predmeta velik je problem pri odabiru građe za muzejski fundus, posebno izražen u etnografiji, gdje se predmeti većinom odabiru prema nekim sasvim nejasnim estetskim kriterijima kustosa, pri čemu je kriterij relevantnosti predmeta često manje važan. To je bio problem u prošlosti, ali to je problem i danas. No ta tema zahtijeva poseban rad, a ovdje ju je nepohodno samo spomenuti.

Drugi dio izložbe bavi se onim što je intrigiralo etnografe Monarhije, a to je jezična i kulturna raznolikost Istre. Za njih je Istra značila putovanje u prošlost. "Zaostalost" Istre smatrana je dobrim "materijalom" za pravo etnografsko istraživanje. Takav je pristup i danas često prisutan. Što se područje smatra zaostalijim, to se pretpostavlja da je etnografski vrednije za istraživanje. Što je život seljaka bio jadniji i bjedniji, to se u njemu mogla bolje očitovati prava "narodna umjetnost". Zahvalan primjer za ta-

kav pristup etnografiji Monarhije našli su u Ćićima. Etnografima je tada velik problem predstavljala diferencijacija brojnih etničkih skupina na temelju uobičajenih kategorija kao što su jezik, nošnja, fizionomija i drugo. No, etnografi i lingvisti i dan-danas se spore oko tih istih pitanja, pa i u Istri: tko su Istrorumunji i kamo pripada istrorumunjski jezik, gdje je u tome istriotski i kakve su njegove veze s prije spomenutim ...¹. Od nošnji, koje se obično smatraju prvorazrednim predstavnikom etnografije pojedinog naroda, pokazane su skromne i "siromašnije" istarske nošnje među koje je "upala" i jedna s otoka Krka. To možda i nije slučajno jer su se Rumunji, koje su Frankopani naselili na Krku, kasnije preselili pod Učku i u Ćićariju.

Treći dio izložbe bavi se utjecajem željeznice, kojom si je Monarhija približila istarsko primorje, na život naroda u Istri. Mnogi su tako dobili posao, a željezo je u većim količinama došlo i u svakodnevni život (npr., od tračnica su se izrađivali prijekladi za ognjišta, a od kočnica nakovnji).

Nakon Prvoga svjetskog rata Istrom je zavladała Italija pa je naglašavano "talijanstvo" istarskog naroda. Nakon Drugoga svjetskog rata naglašavale su se slavenske karakteristike tog istog naroda. Interes je etnologa primarno bio usmjeren na selo i njegovu prošlost.

Od izdvajanja Hrvatske iz Jugoslavije do današnjih dana, Istra se nastoji definirati kao multikulturalna sredina, što je oduvijek i bila, a ne samo talijanska, hrvatska, slovenska, istrorumunjska ili neka druga "jedinstvena" cjelina. Ta se multikulturalnost prezentira suvenirima koji su "univerzalno" istarski: *kažuni*, *boškarini*, koze i razni predmeti u obliku Istre iskaz su suvremene istarske kulture.

Ova vrlo dobra izložba problematizira etnološki i muzeološki rad, što je razmjerno rijetko, barem u ovim našim krajevima, gdje se etnografske izložbe najčešće svode na etnografske slikovnice. Izložba donosi "različite poglede" intrigantne stručnjacima etnologima i muzealcima, a istodobno je razumljiva i posjetiteljima. Uz to, uspijeva sačuvati objektivnost na skliskom terenu političke povijesti, političke etnografije i, može se reći, političke muzeografije.

12.01

12.02

12.03

¹ Situaciju još više zamućuje *Ethnologue*, najvažniji i najcitiraniji popis jezika svijeta, koji se, navodno, osobito bavi "manjim" jezicima, a i dan-danas navodi, npr., da Gradišćanski Hrvati govore srpskohrvatski (v.: www.ethnologue.com).